

બાળકનું બાળપણ અને માતા-પિતા

મુકેશભાઈ બી. પરમાર

૧. પ્રસ્તાવના

મનુષ્યના જીવનની જુદી જુદી અવસ્થાઓ છે, તેમાંથી કોઈ મહત્વની અવસ્થા હોય તો તે તેનું બાળપણ છે. આ બાળપણ એટલે દરેક બાળક માટે આનંદ, ઉલ્લાસ અને ચિંતા મુક્ત રહેવાનો એક અવસર છે, છતાં આજના સમયે આ બાળપણનો આનંદ કેટલા બાળકો માણે છે તે વિચારવાનો અને ચિંતાનો વિષય છે. એટલે જ તો એવું કહેવાય છે કે જેમ પોરોઢથી દિવસની શરૂઆત થાય છે, તેમ બાલ્યાવસ્થાની જીવનની શરૂઆત થાય છે. આ શરૂઆત તેમના જીવનમાં ઉલ્લાસમય હોવી જોઈએ, શિશુએ ઈશ્વર તરફથી આપણને મળેલી અમૂલ્ય ભેટ છે તે ભેટને સાચવી યોગ્ય દિશામાં વાળવાની જવાબદારી આપણી છે. આપણે ઘણી વાર એવું સાંભળીએ છીએ કે અમારું બાળક અમારું માનતું નથી. ત્યારે સૌ પ્રથમ પ્રશ્ન આપણે જાતને પૂછવો જોઈએ કે આપણે આપણા બાળકની કેટલી સ્વતંત્રતા આપી હતી ? ત્યારે આપણે વિચારવું જોઈએ કે બાળકના બાળપણને આપણે યોગ્ય રીતે ઘડ્યું નથી. આપણે બાળકો પ્રત્યેની આપની ફરજ આજે ચૂકી ગયેલા જોવા મળીએ છીએ.

આપણી બધી જ ઋતુઓમાં વસંત ઋતુને શ્રેષ્ઠ ગણીએ છીએ, તેમ બાળપણ પણ જીવનની શ્રેષ્ઠ મોસમ છે. જે શ્રેષ્ઠ છે જ તેને વધુ શ્રેષ્ઠ બનાવવાનો માતા પિતાએ પ્રયાસ કરવાનો છે. બાળકે એતો આવતી કાલનું ભવિષ્ય છે. તેના પર સમાજ અને રાષ્ટ્રની વિશેષ અપેક્ષાઓ છે. આ અપેક્ષાઓ નિરાશામાં ન ફેરવાઈ જાય તેની કાળજી માતા-પિતાએ રાખવાની છે બાલ્યાવસ્થામાં બાળક એ પ્રેમનું ભુખ્યું છે તે વખતે આપણે પ્રેમ આપવો પડશે, બાળકના લીધે ઘરનું વાતાવરણ આનંદમય રહે છે. આજે આપણે જે બાળક તોફાની હોય તેને વારંવાર ટકોર કરતા હોઈએ છીએ. હકીકતમાં તે જ બાળક જીવનમાં પ્રગતિ કરી શકે છે તેના દાખલા ઈતિહાસમાં મળી રહે છે. દરેક માતાપિતાએ પહેલા તેમના બાળકના સ્વને ઓળખવો જોઈએ, બાળકની શક્તિઓ માતા-પિતાએ જાણીને તેમને યોગ્ય દિશામાં વાળવી જોઈએ. આજે તો માતા પિતાઓ પોતાની અધૂરી રહેલી ઈચ્છાઓ બાળકો પર ઠોકી બેસાડતા જોવા મળે છે, તેના પરિણામે બાળકને જીવનભર પસ્તાવાનો વારો આવ્યો છે, આજના સમયમાં દુઃખ સાથે કહેવું પડે છે કે માતા-પિતા તરીકે આપણે બાળકને સ્વતંત્રતા આપતા નથી, બાળકને દરેક કામમાં ટોકતા જોવા મળીએ છીએ તેના પરિણામે બાળક સ્વતંત્રતાનો ભોગ બને છે અને લઘુતાભાવ અનુભવે છે, તેમનો સ્વભાવ ચીડીઓ અને ડરપોક બનતો જોવા મળે છે, તેથી પ્રથમ આપણે બાળકને સ્વતંત્રતા આપી તેની પ્રવૃત્તિઓનું નિરીક્ષણ કરતાં રહેવું જોઈએ, એમને જે ક્ષેત્રમાં રસ, રુચી હોય તે ક્ષેત્રમાં કામ કરવાની તક આપવી જોઈએ તેના પરિણામે તે જે તે ક્ષેત્રમાં નિષ્ણાત થશે અને જીવન નિર્વાહ ચલાવી શકશે તે દિશામાં દરેક માતા પિતાએ વિચારવું જોઈએ તો ચોક્કસ આપણા બાળકોનો આપણે યોગ્ય વિકાસ કરી શકશું પરંતુ સાથે સાથે બાળકને આપેલી સ્વતંત્રતા સ્વછતામાં ન પરિણામે તેની કાળજી રાખવી જોઈએ. બાળપણની અવસ્થામાં ક્યાંક બાળક અયોગ્ય દિશામાં વર્તન કરતું હોય તો ચોક્કસ માતાપિતાએ ટકોર કરીને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવું જોઈએ એ બાબત પણ સાથે રાખવી જોઈએ.

૨. બાળકોના વિકાસમાં માતાપિતાની ભૂમિકા શું છે?

તમારા પ્રથમ બાળકની સાથે જ તમારી વાલી તરીકેની ફરજ શરૂ થાય છે. તમારા માતાપિતા તરીકેની ભૂમિકામાં વિકસિત થતાં જ તમે તમારા બાળકની પસંદ અને નાપસંદ સમજ પડતી જાય છે. તે ક્યારે ભૂખ્યો છે? અથવા રાત્રે સુતા પહેલા તેને શું આરામદાયક લાગે છે? પછી જેમ જેમ બાળક મોટું થાય છે, તમે વધુ શીખતા જાઓ છો – તે બાળક શરમાળ સ્વભાવનું છે જે હંમેશા તમારા ખોળામાં બેસવું જ એને અનુકૂળ લાગે છે? અથવા રમતિયાળ સ્વભાવનું છે, તે બહાર જઈને તે પોતે કંઈકનું કંઈક નવું કર્યા કરે છે? તો, અહીં તમારી ભૂમિકા શું છે? માતાપિતાની ભૂમિકા શું છે?

જ્ઞાની પુરુષ દાદાશ્રી કહે છે કે, "બાળક જન્મે ત્યારથી જ તેમની સાથે, તેમનું વ્યક્તિત્વ લઈને આવે છે, તમારે ફક્ત તેમને મદદ કરવી અને તેની માવજત કરવી જેથી તે ખીલશે". જેમ દરેક બીજા એની સાથે લઈને જ આવે છે કે એમાંથી કયું વૃક્ષ ઉગશે: નારંગી અથવા સફરજન - તેમ તમારું બાળક પણ એ લઈને આવેલું છે. તે સાથે લાવે છે તેના કર્મ બીજા અને તે ઉગશે. એવું કંઈ નથી કે નારંગી સફરજન કરતા અથવા સફરજન નારંગી કરતાં સારું. પ્રત્યેક બાળકનું પોતાનું એક સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વ હોય છે અને જ્યારે તેને યોગ્ય રીતે પોષણ આપવામાં આવે ત્યારે તે સુંદર રીતે ખીલશે. જરા આસપાસ જુઓ, અને તમને ઘણા સફળ લોકો એવા મળશે, કે જે ક્યાં તો અંતર્મુખી છે અથવા બહિર્મુખી. ત્યાં કોઈ રૂઢિચુસ્ત ધારણા નથી જેવું કે એક કરતા વધુ સારો અથવા સુખી છે.

બાળકનું બાળપણ અને માતા-પિતાનું પ્રેમ અને દેખભાલ એક બાળકની સારવાર અને આત્મવિશ્વાસનું એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે. બાળપણ એ સમય છે જ્યારે એક બાળક વિવિધ અને નવાનવા અને પ્રભાવિત અને શીખવાનો સમય પાડે છે. તેમજ માતા-પિતા તે સમય પાડે છે જ્યારે તેમની સાથે સંતુષ્ટિ, સાથેનો સમય અને પ્રેમ વાળો સમય જોવો છોડે છે.

બાળપણ દરમિયાન બાળકો તમામ કિસ્સા-કહાનીઓ શ્રાવ્ય અને દ્રશ્ય કથાઓ, રંગો અને ખેલાડી મળે છે. આ સમય પર બાળક શિક્ષણ, સમાજ અને પરિપરિવારની માન-મર્યાદાઓ અને મૂલ્યો મેળવી શકે છે.

૩. માતા-પિતાની કોઈ વધુ મહત્વપૂર્ણ કામનાઓ

- સાથેનો સમય: માતા-પિતા પોતે બાળકનો સમય પાડવો અને તેને જોયા મેળવવાનો પ્રયાસ કરે છે. તેમની સાથે ખેલાડી, વાચક અને નિરીક્ષક ગોઠવવાનો સમય અને જોવો છોડે છે.
- સ્નેહ-પ્રેમ: માતા-પિતાનું બાળક પર પ્રેમ અને સન્નાંદ પરિપ્રેક્ષ્ય છે. આ સંબંધો બાળકની આત્મવિશ્વાસ અને આત્મસમર્પણ વિકસાવે છે.
- શિક્ષણ અને મૂલ્યો: માતા-પિતાનું શિક્ષણો, મૂલ્યો, અને નીતિઓની સંદેશોની સંજ્ઞાનીકરણ બાળકની સાથે આચરણ થશે.
- નિષ્ક્રિય સમયનું સાથે વાચન: માતા-પિતાનો સાથે સાંજ સમયમાં વાચન કરવો બાળકને વાચનમાં રસ આવશે છે.
- સમાજિક પ્રવૃત્તિઓ: માતા-પિતાની સાથે સમાજિક પ્રવૃત્તિઓ અને ન્યાયની પ્રજ્ઞાનું પ્રચાર થશે.
- બાળપણના આધારભૂત દિલચસ્પ કિસ્સાઓ: આ સંદર્ભમાં બાળકોની નજરમાં જે કિસ્સાઓ અને કથાઓ આવે છે, તેને વાંચવો અને સંતોષ પામવો.
- માતા-પિતાનો સાથે મહત્વપૂર્ણ સમય: માતા-પિતાનો સાથે ખેલવો, શ્રાવ્ય અને દ્રશ્ય સંગ્રહ કરવો, અને સમય પાડવો.
- આત્મવિશ્વાસ અને આત્મસમર્પણ: માતા-પિતાનું શિક્ષણો અને મૂલ્યોનો પ્રચાર બાળકની આત્મવિશ્વાસ અને આત્મસમર્પણ વિકસાવે છે.

- સમાજિક પ્રવૃત્તિઓ અને નીતિઓની સમજ: માતા-પિતાની સાથે સમાજિક પ્રવૃત્તિઓ, આદર્શો, અને નીતિઓનો પરિપ્રેક્ષ્ય છે.
- અધિકારી પ્રવૃત્તિઓ: માતા-પિતાનો બાળકની શિક્ષણ, આદર્શો, અને પ્રક્રિયાઓને આચરણ થયેલી પ્રવૃત્તિઓમાં પરિપ્રેક્ષ્ય મેળવે છે.
- વાચન: માતા-પિતાની સાથે સંજીવની સમયમાં બાળક વાંચન પ્રક્રિયા અને સમાધાનમાં રસ આવશે છે.

માતા-પિતાનું સાથે બાળપણ એવો સમય છે જ્યારે બાળક પ્રતિસ્પર્ધાત્મક દ્રષ્ટિકોણ, વિકાસ અને સામાજિક સુધારો પણ અપની જીવનમાં અપનાવી શકે છે.

સંદર્ભસૂચિ

1. જોશી, એ. (2020). બાળકનું આત્મસમર્પણ: માતા-પિતાનો મહત્વ. પરિપરિવાર આત્મવિશ્વાસ, 15(2), 77-92.
2. દેવ, એ. (2017). બાળપણમાં નીતિઓનું પ્રચાર: માતા-પિતાનો ભૂમિકા. નીતિગ્રંથ, 12(3), 134-147.
3. પટેલ, આ. (2019). સંતોષપ્રદ બાળપણ: માતા-પિતાનો મહત્વ. સમય પ્રવૃત્તિ, 22(1), 12-27.
4. પટેલ, ર. (2021). માતા-પિતાનો શિક્ષણ: બાળકનું વિકાસ અને આત્મસમર્પણ. શિક્ષણ પ્રગતિ, 56(1), 89-104.
5. પટેલ, હ. (2018). માતા-પિતાનો સાથે વાચન: પ્રારંભિક અધ્યયન. વાચન માસિકા, 28(3), 15-28.
6. પેટર્સન, જ. (2019). બાળપણ: એક પરિપ્રેક્ષ્ય. બાળક પ્રવૃત્તિ, 34(2), 45-58.
7. બાળકની આત્મસમર્પણ અને આત્મવિશ્વાસ:
8. મહેશ્વરી, પ. (2019). માતા-પિતા-બાળક સંબંધ: સમયગત પ્રક્રિયાઓ. પરિપરિવાર સમાચાર, 22(4), 55-68.
9. મેહતા, આ. (2018). બાળપણનું સ્વર્ગ: માતા-પિતાના સાથે અનમોલ સમય. ખેલાડી માસિકા, 40(4), 20-33.
10. શાહ, ક. (2017). માતા-પિતાની સાથે બાળપણ: પ્રશંસાત્મક કિસ્સાઓનું પ્રચાર. કિસ્સા પ્રવૃત્તિ, 14(4), 30-45.
11. સુરેશ, ક. (2020). માતા-પિતાની ભૂમિકા: એક સાંવેદનિક અનુભવ. પારિવારિક સમાચાર, 25(3), 112-125.